

Xuan Nel Expósito edita'l primer 'Manual de cordión diatónica' n'Asturies

Xuan Nel Expósito. Foto: Silvia Martín.

Como diz Expósito na introducción del Manual de Cordión Diatónica, «la cordión ye ún de los instrumentos incorporaos nun hai tantu tiempu a la tradición musical del nuestro país. Sabemos bien cual ye l'orixe de la cordión. Ye un instrumentu qu'inventó y patentó l'austriacu, de familia armenia, Cyrill Demian el seis de mayo del añu 1829. La cordión qu'inventó esti fabricante de pianos y d'órganos poco tien que ver col instrumentu actual, porque experimentó cambeos y evoluciones abondes hasta llegar al instrumentu que se toca agora. Puede dicise que la cordión ye ún de los instrumentos modernos de la tradición musical asturiana. Y puede dicise tamién que xunto al violín y la flauta, foi ún de los responsables de que los bailles a lo agarrao llegaren a Asturies».

Xuan Nel Expósito (Uviéu, 1968) empezó la carrera como músicu l'añu 1986, tocando la gaita de la que trabayaba con grupos d'investigación etnográfica como los Urogallos o Riscar y, más tarde, na Andecha Folclor d'Uviéu, onde se formó como cordioneru. Y, como músicu, él escuyó tocar la cordión diatónica por ser una variedá más antigua.

La obra d'Expósito define la la cordión diatónica como «un instrumentu aerófonu, quier dicise, que l'aire ye'l motor que produz el soníu. Una canal d'aire fai vibrar unes llingüetes que la cordión tien nel interior y que faen que suene. Les llingüetes tán nes caxes qu'atopamos nos estremos izquierdu y derechu de la parte que nos sirve d'almacén del aire que fai sonar l'instrumentu, el fuele. En caún de los estremos d'esti fuele alcontramos dos caxes. Nestes caxes hai unos somieres que valen de soporte a unes llingüetes metáliques que, al runfar, dan una nota».

A la hora d'aprender a tocar esti instrumentu, pa Expósito foi mui importante la escucha de les grabaciones de cordioneros vieyos, procedentes del trabayu de campu d'estos grupos onde Xuan tuvo y nos que tamién participó. Más tarde siguió formándose nel dominiu de la cordión con maestros de la talla de los bretones Étienne Grandjean o Alain Pennec, l'italianu Riccardo Tesi o l'irlandés Máirtín O'Connor. Más alantre llegaron les escoles de les bandes de gaites de La Villa y de Mieres, que dirixía daquella José Ángel Hevia, onde punxo clases de cordión. Col tiempu foi tamién maestru d'esti instrumentu n'otres escoles d'Asturies y Llión hasta que s'integró en claustro de la Escuela de Música Tradicional Manolo Quirós del Ayuntamientu d'Uviéu, trabayu que compaxina col de maestru de cordión na Escuela del Grupu d'etnografía y folclore Reija de Llangréu.

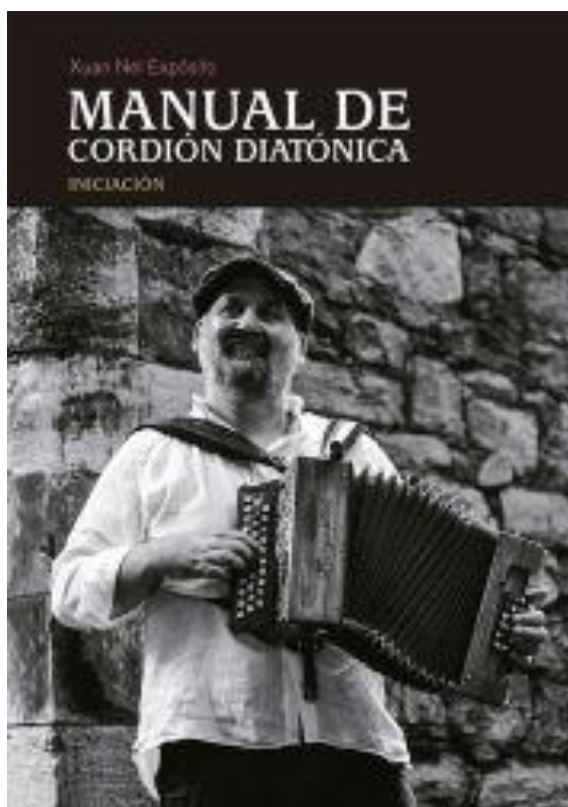
Agora, después de trenta años de carrera como músicu y como maestru, Xuan Nel Expósito publica'l *Manual de Cordión Diatónica*, una obra pionera, necesaria y fundamental p'aprender a tocar esti instrumentu. El manual trai exercicios, cuasi cuarenta partituras de pieces tradicionales asturianas y dos cedés coles muestres de cómo tien que sonar cada canción. Pa facilitar les coses, amás, cada corte musical va interpretáu primero despacio y después a la velocidá natural. Esti métodu qu'edita agora Expósito después de llevar años trabayando n'él ta pensáu pa principiantes y pa alumnáu que sabe solfeo. Pero les persones que nun tienen conocimientos de llinguaxe musical tamién pueden usalu porque pa elles incorpora un sistema d'equivalencia ente números, teclés y notes musicales.

El *Manual de cordión diatónica* ta editáu n'asturianu y tien como finalidá la de valir de métodu de deprendimientu d'un instrumentu de la tradición musical d'Asturies que comparten munches tradiciones folclóriques mundiales: la cordión diatónica o cordión de botonera. La cordión tocábase habitualmente en territoriu asturianu y n'otres zones vecines, como'l norte de Llión y dalgunes partes de Galicia, onde cumplía la mesma función. Con esti manual, lo que pretende Xuan Nel Expósito ye afondar nel usu y nel repertoriu d'esti instrumentu y facilitar a la xente que quiera averase al so estudiu una bona riestra de ferramientes que faigan que'l so conocimientu sía entreteníu y permita avanzar nel usu de la cordión.

La cordión n'Asturies

Ye mui normal atopar en repertoriu de los cordioneros vieyos, al par de les melodíes tradicionales p'acompañar el baille a lo suelto (suelos, muñeires, saltones, cariaos y sonos d'arriba), munches pal baille a lo agarrao por parexes, como son los valsiaos, les mazurques, les polques, los pasodobles y otres variedaes d'esti tipu de bailles. Los bailles a lo agarrao llegaron cola introducción d'estos instrumentos modernos, de manera que la cordión foi ún de los motores y tamién ún de los precursores de les maneres nueves de facer los bailles qu'entraben daquella n'Asturies.

Les primeres noticies escrites sobre la presencia de la cordión n'Asturies dexónosles Aurelio de Llano l'añu 1928, nel so llibru *Bellezas de Asturias de oriente a occidente*. Fala nél de la «feria de maestros» de Xera (Tinéu) y de cómo los llugares que nun teníen cerca una escuela nacional comisionaben en conceyu a dalgún vecín pa que, na feria d'esti pueblu, contratara maestros que punxeren escuela a los neños ente los meses de noviembre y abril. Diz Llano qu'estos maestros yeren mozos de ventitrés a trenta años, y que lo que sabíen yera lo que deprendieren nes escueles del so pueblu. Diz tamién que veníen en grupos dende Vabia y Llaciana con un zurrón al llombu, y que munchos d'ellos trayén una cordión.

La experiencia del autor

Xuan Nel Expósito ye una figura fundamental de la música tradicional asturiana. Nos escenarios foi gaiteru de los veteranos Llan de Cubel y cordioneru de los grupos Nordés, Boides, Los Ciquitrinos, La Viérvene, La Pingarata y, sobremanera, d'un grupu fundamental na carrera d'él: Felpeyu, colos que tocó per tola península Ibérica, Francia, Italia, Escocia, Inglaterra, Canadá, Australia, Líbano... y colos qu'editó seis discos.

Tamién grabó un trabayu discográficu nel que la so cordión ye la protagonista: *Aire* (Ámbitu), reconociu nel 2013 col premiu AMAS al meyor discu folk. Nesta obra tuvo acompañáu de les voces d'Anabel Santiago, Mapi Quintana y Marta Arbas y del pianista Jacobo de Miguel.

Na actualidá ta trabayando na reactualización del soníu de les bandines tradicionales y toca cola bandina La Garrapiella.

Manual de Cordión Diatónica
Xuan Nel Expósito
Uviéu, 2018

<https://elsummum.es/xuan-nel-expósito-edital-primer-manual-de-cordion-diatonica-nasturies/>